

határozott, hogy a volt evang. iskola 2 tantermes épületét a községnek engedi át kulturház céljára, s cserébe adja az addig tanácshásként használt, volt Véssey-féle kastélyt. A kastélyban négy tantermet hoztak létre megfelelő átalakítással, s mellette továbbra is megmaradt a volt katolikus iskola tanterme, mint 5. terem. Így újabb lehetőségek nyíltak az iskola fejlődésére, s a felsőtagozatos részben szakosított oktatásra. Az iskola 1952-ben az 5. tanerőt is megkapta. Ekkor az osztályok csoportosítása a következőképpen alakult: I-III. oszt. csoport, II-IV. oszt. csoport, a felső tagozatban két osztály önálló és egy összevont tanulócsoporttal működött. Azóta az iskola ilyen tekintetben nem fejlődött, mivel nem tették lehetővé az egyes osztálylétszámok. /?/

Tárgyi felszerelések tekintetében sokat fejlődött iskolánk a felszabadulás óta. 1948-ban kémiai kísérletlaboratóriumot kapott 460,- Ft értékben. Iskolai és nevelői könyvtárunk évről-évre gyarapodott, ma 800,- Ft-ot képvisel. Legnagyobb beruházás az iskola új butor-sattal való ellátása volt. Értéke 50.000 Ft-ra tehető. Biológiai felszerelést 4.500 Ft. értékben kapott az iskola. A felszabadulás óta kapott térképek és földgömb értéke kb 1000,- Ft. Sportfelsze-reléseink értéke is 1500,- Ft.

A tanerők minősége tekintetében is fejlődés mutatkozik. A felsőta-gozatos nevelők a főiskolán szaktanári továbbképzésben vettek, ill vesznek részt. Az iskola egy nevelője ma már tanári, egy pedig szaktanítói képesítéssel rendelkezik. A harmadik most végzi a II. évfolyamot.

Analfabétizmus ma már csak a cigánylakosság körében van, őket nem lehetett letelepíteni, s iskolába járattani rendszeresen. A község-nek átadott, volt evang. iskolába szinpadot építettek, átalakítot-ták, s ma kulturház és mozi céljaira szolgál.

A Párt és a tanács által a felszabadulás óta létrehozott tömegszer-vezetek csupán papíron működnek, érdemleges munkát nem végeznek.

Néprajz (kis részlet alapján)

1. A lakóház építése és berendezése

A régebbi építésmód szerint az alapzatot 4 erős, kifaragott tölgy-fa alkotta, melytől a 4 falgerendáig karókat vertek. Ezekre jött a vesszőfonás, melyet sárral betapasztattak. Néhol az alapzat tég-léből készült, és erre jött a tömés. A sarat sok törökkel keverték jól összetapaszták. Az alaphoz erős és magas gerendákat illesztettek két oldalt, a gerendákhoz pedig erős padlókat szegtek körben. A padlók közét töltötték meg, rekettye ággal vagy szőlővenyigével és földje, ill. közé hordták és tömtek a már előbb említett tipratott sarat. Így készült el a földből vert fal. A tetőt a "fekvőtetűk" tartják össze, erre jönnek a szalufák. A fedél régen szalma vagy nád, napjainkban szindely. A tető eleinte zsupból készült: előbb kontyostető /négy ferde lap/, azután üstökös tető /elől félkenytyo: és végre a mai típus. Az alsó rész a "kancszupp", amely az eszter-héjig ér, és le van nyírva, a többi a "bakszupp" /nyíratlan/. A szo-bát sártapasszal szekták "sékétanyi". Kémény a legtöbb házon nem volt. A füst a konyhaajtón tódult ki. /füstökonyha/. A ház alakja üstökösen úgy végződött, hogy a padlásra feljárást engedett. Az udvarra "pitarajtón" vagy kiskapun jöhetünk be. A nyitott tornácról a konyhába lépünk és innen nyílik a szoba és a "komora". Újabb ép-építkezéseknél kis folyosókra lépünk és innen nyílik jobbra az előszoba, balra a hátsószoba, szembe pedig a konyha. Több helyen a konyhából éléskamra is nyílik. Az istálló néhol egy földél alatt van a lakással, másutt hátul az udvarban.

Az első szobában van a fal mellett az asztal, köztötte a karos "kör-pad" Mellette a magas ágy, rajta a díszes "teréttő", kis "szómapár-na", meg tollpárnák és a dunyha. Fal mellett a "kászli", melynek

alsó része kendőtartó, azután a "sifonér" és a láda. A falon találjuk még a falfórat. Régebben, kb. 100 évvel ezelőtt még a függönyös emeletes ágyat használták, melyet "supinak" neveztek. Egy-két supi még található községünkben. /?/. A supi előtt álló "röngös-zék"-ben ringatta édesanyja a csecsemőt. Ez a "knösserü", melynek végy lába volt és alatta a ringatótalp. Még napjainkban is megtaláljuk a "háttusó" szobában a rekkát és a "szűjőfát". A szekrényben van a férfiruha, a ládában az asszonyruha. A szobában található a cserépkályha, melyet rége a kőnyhából fűtöttek. A konyhában régen szabad tűzhely, kemence, tulipános láda, a falon tálas volt, a kamrában a "sikálós-zék" /mosáshoz/, ezen a mángorlófa /?/, melyre rátekerik a ruhát és a "lapickával" simítják. Mellette a "pálósajtár", odébb a láda. Itt van továbbá a "tekenyő", a szalmavéka, a "savanyéttó"-fasék. A padláson gabonát tárolnak. Az udvarban van az istálló körül a "hidas" /disznóól/.

Még mindig gyakori a vertfalú építkezés, de a fedél ma már mindinkább modern /cserép, pala/. A beosztás ma: a lakóépületben két szoba, konyha, pítár, kamra. A tornác nagyrészt fedett. Előkert mindenütt van. A kut már csak elvétve góma, mindenütt kerek.

A legrégebbi házak községünkben: Czippán József, Hada Györgyné, Hada Józsefné, Hada Erzsébet, Kurucz Ferencné háza. A tulajdonosok szerint ezeket a házakat 1800-1850 között építhették. Az öregek elbeszélése szerint Kurucz Ferencné háza már állt a betyárvilágban is, s akkor betyárosárda volt. Berendezése négy cővek a földbe verve, rajta deszkalap - ez volt az asztal -, s hasonlóképpen oldották meg az ülőkéket is. Az öregek állítása szerint Rózsa Sándor is megfordult ebben a csárdában. /?/. A mai községi legelőn, a segesdi út mentén volt a Kóci-csárda. Romjai a legújabb időkig meg voltak. Ez is nagyjelentőségű csárda volt, mert Nemesdéd és Nemesvid gazdag iparos község volt régebben, s így gyakran volt bernük vásár. A vásárra igyekvők Segesd irányából a csárda melletti földutón közlekedtek gyalog, kocsival, lóháton. Ennél a csárdánál pihentek meg, illetve ittak áldomást a jó vásár után. Sokszor verekedésekben végződött a mulatozás, az egyik kocsmáros is megölték, az öreg Hárs-házit, valamint a község öregjei szerint a most is itt lakó Nagy Lajos nagyapját.

2. Szokások

Születés, keresztelés

Mikor az újszülött rendben van, a baba a család megbizásából elmegy a leendő keresztanyához, akit vagy akiket a menyecske leánykori beiratónál közül választ és így jelenti be a nagy eseményt: "Ha mög nőm veti a komaasszonyát, akkor mönyön e hónapután köröszttüetnyi". Erre a válasz: "Köszönöm a fárasságát maj emőnk". A kitűzött napon a keresztanyák - a katolikusoknál 2-3, az evangélikusoknál 10 is /?/ elmennek a gyermekágyas háza. Rövid reggeli után /sülttojás, kalács pálinka/, elviszik az újszülöttet a paphez. A keresztelőre a baba felszalagozott rékliscskét, felcírázott fejkötőt ad, azután szalagos vánkosba köti a csecsemőt. A gyermek nevét a szülők állapítják meg. Ritkaság, ha a keresztelő szülő nevét kapja. Keresztelés után a baba előremegy, és aház küszöbén álló keresztanyától azt kérdi: Mit hoztál? - Köröszttény bányt, - feleli a keresztanya. Azután az asztalra helyezi a megkeresztelt gyermeket, "hogy tiszta lögyön", vagy imakönyvvel megérinti a csecsemő fejét, "hogy okos lögyön". A keresztelés utáni ebéd a szereplők és a család tagjai vesznek részt. Az ebéd rendszeren tyukleves, tyukhus, rétes, köttészta fahéjjal, dióval, és bor. Régebben a keresztelés napján délután volt a komabál, ahol csak az asszonyok vettek részt. Másnap a komaasszony már egy jól megrakott véka ebéddel tesz látogatást az új komaasszonynál. /paszit/. Aki a komatálat viszi, az a következő mondókat mondja: "Koma-

